

Πολύνα Γ. Μπανά, *Η καταφανής εξωστρέφεια των φωνηέντων*, Θεσσαλονίκη, Σαιξπηρικών, 2017, 50 σελ.

της Ζωής Σαμαρά

Τι συμβαίνει όταν μια ποιήτρια-δικηγόρος αφιερώνεται στη μία πλευρά της ιδιότητάς της και ταξιδεύει στα βάθη της ποίησης; Μήπως μεταφέρει στη σελίδα τη δισημία της δικαστικής ατμόσφαιρας; Αν όχι, τότε γιατί, ενώ η μνήμη είναι το κυρίαρχο στοιχείο της ποιητικής συλλογής της *Η καταφανής εξωστρέφεια των φωνηέντων*, η Πολύνα Μπανά επιτρέπει στο ποιητικό Εγώ να κλείσει την πόρτα στις αναμνήσεις, να ανακοινώσει ευθέως ότι δεν θυμάται «τίποτα απ' τα παλιά»; Ετυμολογικά η λέξη «μνήμη» συγγενεύει με τη λέξη «μαντική». Και όντως οι αντιδράσεις της ποιήτριας σε παιδική ηλικία προβλέπουν και συνάμα χτίζουν το μέλλον της. Συνειδητά προσπαθεί να μη θυμάται, ανοίγει ωστόσο τις αποθήκες του ασυνειδήτου και αφήνει τον επαναστάτη, που όλοι μας κάποτε κρύβαμε μέσα μας, να ξεφύγει από το χώρο της ποιητικής μυθοπλασίας και να αφηγηθεί κατορθώματα που δείχνουν πώς διαμορφώθηκε ο σημερινός της εαυτός. Για ένα κορίτσι κατακτητή, γεννημένο με αυτογνωσία, ακόμη και ο εκφοβισμός γίνεται πηγή γενναιότητας: «πετροβολήθηκα, / ανελέητα, / από παρέα μεγαλύτερων παιδιών», μας εκμυστηρεύεται, για να συνεχίσει: «Δεν το 'βαλα στα πόδια». Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει δεν βρίσκουν μια απλή λύση, δεν παίζει με τον γόρδιο δεσμό. Βλέπει τους διώκτες της αφ' υψηλού, για να μπορέσει να φτάσει τελικά ψηλά, ως ηθική και δημιουργική οντότητα.

Ελεύθερο πνεύμα, η ποιήτρια αρνείται να μπει σε πλαίσια, αρνείται να συμβιβαστεί. Μικρή δεν χαμογελούσε στο φακό. Συνεχίζει να μη χαμογελά ποτέ κατά παραγγελία. Κατανοεί πολύ νωρίς ότι αν δεν πούμε και δεν κάνουμε όσα μας λέει η καρδιά μας, σύντομα δεν θα μας χωράει ο τόπος. Το ποίημα «Μετακόμιση» δεν είναι τυχαία μια κορυφαία στιγμή της προσωπικής της αφήγησης:

Κάθε τόσο,

έκλεινα σ' ένα μικρό, αεροστεγές, γυάλινο βάζο,

τα αισθήματα που δεν έδειξα,

τις σκέψεις που δεν άρθρωσα,
τα λόγια που δεν εκστόμισα,
τις εξηγήσεις που δεν έδωσα,
στις κρίσιμες καμπές της ζωής μου.

Χρόνο τον χρόνο,
τα βάζα στοιβάζονταν

και, πλέον,
έχουν γεμίσει τα ράφια όλα της αποθήκης.

Πρέπει να βρω ένα μεγαλύτερο σπίτι.

Ούτε είναι τυχαίες οι λέξεις «δεν εκστόμισα» που επιλέγει για να εκφράσει την άκαιρη σιωπή. Στο πρώτο ποίημα της συλλογής, με τον τίτλο «Απάνθρωπο», το στόμα δεν είναι σύμβολο της άρθρωσης και εκφοράς του λόγου, της επικοινωνίας, ή της τροφής και της ανατροφής, είναι μια άβυσσος που τρομοκρατεί και απειλεί να καταπιεί οτιδήποτε τολμά να το πλησιάζει. Βρίσκεται μεταφορικά στο σημείο που ο άνθρωπος απαρνείται την ανθρωπιά του. Ανάγεται σε μετωνυμία της αχαλίνωτης εκφοράς, που οδηγεί σε συμφορά. Και όταν η ποιήτρια προσπαθεί να κρατήσει το στόμα της κλειστό, πρήζονται τα χείλη της: επικίνδυνα τα ανοιχτά, αφύσικα τα κλειστά χείλη.

Δύσκολο να ανακαλύψεις τον πραγματικό εαυτό σου, όταν η ζωή μας υπάρχει μόνο όσο έχουμε τα μάτια κλειστά, την ίδια στιγμή που η μη ύπαρξη κινείται επιδεικτικά μέσα στην πραγματικότητα. Μικρή πάσχιζε να δώσει μια εικόνα του εαυτού της σαν προσωπικότητα με υπεράνθρωπη δύναμη. Τώρα η περσόνα έχει αντικαταστήσει το πραγματικό πρόσωπο. Είναι πλέον πολύ αργά να πείσει για το αντίθετο: «επιτυχώς / τους έχω ξεγελάσει όλους», μας ανακοινώνει θριαμβευτικά. Το ποιητικό Εγώ συνομιλεί με τον εαυτό του, τον κρίνει, τον κατακρίνει, του υποδεικνύει τα λάθη του, όταν είναι πολύ αργά για βελτιώσεις. Πρόκειται για αυτοσαρκασμό ή μήπως για πραγματική κατάκτηση της σοφίας; Με τα χρόνια που περνούν αντιλαμβάνεται ότι όλοι οι σοφοί έκαναν λάθος. Γήρας δεν σημαίνει σοφία, εκτός αν πιστεύουν ότι σοφία είναι να σηκώνεις τα χέρια ψηλά, να παραιτείσαι από την επιθυμία για αντίσταση που υπέβρασκε μέσα σου.

Τα ποιήματα, καθώς δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στα κενά ανάμεσα σε στίχους, μοιάζουν ως ένα βαθμό με ιδεογράμματα. Αντίθετα, ωστόσο, με τα ιδεογράμματα (Guillaume Apollinaire, *Calligrammes*), δεν παραπέμπουν σε

εικόνες και αντικείμενα, ενώ κυρίαρχη λειτουργία τους είναι να ενισχύουν την πολυσημία. Δημιουργούν παράλληλες ζωές, το τότε και το τώρα, καθώς τα κενά γίνονται άβυσσος και μας τρομάζουν. Νιώθουμε ότι είναι έτοιμα να καταβροχθίσουν τον αναγνώστη, να τον παρασύρουν στην αδηφάγο μνήμη του ποιητικού Εγώ, όσο και αν η θεά Μνημοσύνη κρατά τις πόρτες της κλειστές, κατ' εντολή της ποιήτριας.

Ο τίτλος του ποιήματος «Η φανερή γοητεία των φωνηέντων» όπως και ο τίτλος της συλλογής γεννούν ποίηση αλλά και κραυγές. Τι ακριβώς είναι φωνήεν; Ουδέτερο του αρχαίου επιθέτου «φωνήεις», είναι αυτό που διαθέτει φωνή, ικανότητα για ομιλία, αυτονομία –κατ' εικόνα και ομοίωσιν της ποιήτριας–, μπορεί δηλαδή να εκφωνηθεί χωρίς να στηρίζεται σε κάτι άλλο, αντίθετα με τα σύμφωνα, που συν-εκφέρονται, συμφωνούν, συμβιβάζονται. Τα φωνήεντα είναι όντως εξωστρεφή από τη φύση τους.

Η πρώτη ποιητική συλλογή της Πολύνας Μπανά είναι μια εξομολόγηση που γοητεύει με την ευθύτητά της, την εμπνευσμένη τέχνη της και τη λιτή όσο και εύστοχη τεχνική της. Με τον ιδεογραμματικό τρόπο γραφής της, δημιουργεί μια μεγάλη απόσταση ανάμεσα στο εγώ που περιγράφει ή αφηγείται και το εγώ στον καθρέφτη που μας τρομάζει, δύο πρόσωπα/προσωπεία που παλεύουν να μας αφυπνίσουν. Είναι ένα ποιητικό βιβλίο που θα κατακτήσει όλους τους προσεχτικούς αναγνώστες του.

(Το κείμενο θα δημοσιευθεί στο επόμενο τεύχος
του περιοδικού λόγου και τέχνης «ΔΙΟΔΟΣ 66100»)

** Η Ζωή Σαμαρά είναι Ομότιμη Καθηγήτρια του Α.Π.Θ., διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Columbia, επίτιμη διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Αθηνών. Είναι επίσης ποιήτρια, πρώην πρόεδρος της Εταιρίας Λογοτεχνών Θεσσαλονίκης, επίτιμο μέλος της Εταιρίας Συγγραφέων, τακτικό μέλος του Κύκλου Ποιητών, ιδρύτρια του περιοδικού Θεουθ, οι δύο όψεις της γραφής.*